

**РОЛЬ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ОЦІННОГО ЗНАЧЕННЯ
У МОВНІЙ ТКАНІНІ ПОВІСТІ І. ФРАНКА “ЗАХАР БЕРКУТ”**

**ШИНКАРУК Василь Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, декан
гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету
біоресурсів і природокористування України (м. Київ)**

Анотація. У статті досліджено засоби вираження емоційно-оцінного значення реченнєвих структур у мовній тканині повісті І. Франка „Захар Беркут”; здійснено розподіл речень з емоційно-оцінним значенням на такі різновиди: 1) оцінного ставлення з узагальнювальним значенням схвалення / несхвалення; 2) емоційного ставлення (радість, жалкування, ненависть тощо); 3) емоційного стану (надія, щастя, туга, сум, нудьга тощо); обґрунтовано роль вигуків, часток, вставних засобів, фразеологічних та порівняльних одиниць в семантичній структурі речень з емоційно-оцінним значенням.

Ключові слова: реченнєві структури, емоційно-оцінне значення, засоби вираження, поняття “оцінний”, “емоційний” та “експресивний”.

*“Іван Франко - це розум і серце нашого народу.
Це боротьба, мука і передчуття щастя України.
України і людськості”.*
Максим Рильський

Іван Франко увійшов в історію світової культури не тільки як видатний письменник, поет, прозаїк і драматург, а й як учений, літературний критик, перекладач, як громадський і політичний діяч. Спадщина великого українського письменника є культурним надбанням нашого народу і має важливе значення для духовної і соціальної розбудови України.

Дослідження творчості Івана Франка та визначення її впливу на розвиток української мовознавчої науки неодноразово ставало об’єктом вивчення науковців. Фундаментальних мовознавчих праць мало порівняно з працями літературознавчого характеру. Синтаксичні особливості мови творів Івана Франка були в полі зору мовознавців: а) праці із *синтаксису* складного речення, у яких розглянуто історію розвитку складних конструкцій (І. Слинко, К. Герман, О. Мельничук, Я. Спринчак, О. Стеценко), типи і класифікацію складних речень (І. Вихованець, Г. Горяна, Н. Гуйванюк, М. Димарський, А. Загнітко, М. Кобилянська, С. Ломакович, М. Симулик, І. Слинко, Н. Формановська, В. Шинкарук, К. Шульжук), багатомірність структури і глибини складних багатокомпонентних речень (Н. Ганцовська, Н. Гуйванюк, В. Шинкарук, К. Шульжук), структурно-семантичні особливості складних речень (Г. Горяна, А. Грищенко, Л. Гукова, С. Дорошенко, І. Кучеренко, В. Покусаєнко, М. Симулик, Т. Шкарбан, К. Шульжук), синтаксичну структуру текстів, що репрезентують стильові різновиди української мови на різних етапах її розвитку (В. Барчук, В. Борковський, С. Бевзенко, З. Веселовська, Д. Герасименко, М. Гладкий, М. Жовтобрюх, І. Марко, І. Петличний, М. Пещак, В. Сич, О. Скоропада, І. Слинко, П. Тимошенко); б) праці зі *стилістики* (Н. Бабич, В. Іцкович, С. Єрмоленко, А. Коваль, М. Кожина, Л. Мацько, О. Мацько, Н. Непийвода, М. Пентилюк, М. Пилинський, О. Пономарів, М. Сенкевич, О. Сидоренко, Н. Сологуб, І. Чередниченко).

© В. Д. Шинкарук, 2016

Метою наукової статті є дослідження засобів вираження емоційно-оцінного значення реченнєвих структур у мовній тканині повісті І. Франка „Захар Беркут”.

Повість І. Франка „Захар Беркут” є невичерпною мовознавчою скарбницею, де мовні одиниці можуть набувати нових ознак, зазнавати найрізноманітніших змін. У мовній тканині повісті помітне місце посідають реченнєві структури із емоційно-оцінним значенням. Відмінності в семантичній інтерпретації зазначених реченнєвих структур сприяли розподілу їх на такі різновиди:

- 1) оцінного ставлення з узагальнювальним значенням схвалення / несхвалення;
- 2) емоційного ставлення (*радість, жалкування, ненависть* тощо);
- 3) емоційного стану (*надія, щастя, туга, сум, нудьга* тощо).

У досліджуваному матеріалі ці різновиди виражені дієсловами оцінної й емоційної семантики та предикативними прислівниками: ((не) *любити, ненавидіти, боятися, дивно, сумно, радо, гнівно* та ін.). Напр.: *Я просив у тебе руки твоєї доньки, котру я люблю, як її ніхто в світі **не буде любити**; Але мій батько досвідний чоловік і **радо** служить громаді; - Побачимо! – сказав **гнівно** й уперто Тугар Вовк.*

Відсутність у мовознавчій науці чіткого й вичерпного визначення емоцій ускладнює теоретичне обґрунтування і побудову емоційної оцінної шкали. В українському мовознавстві кількісні параметри емоційної оцінної шкали не встановлені. Лінгвістичне розв’язання цієї проблеми залежить від ступеня розв’язання проблеми емоцій у психології та фізіології.

Складність дослідження оцінки як лінгвістичної категорії полягає у її багатоаспектності. Вона полягає передусім як проблема щодо засобів реалізації в конкретній мові. Кожна мова має свої засоби вираження оцінки, з-поміж яких виділяють лексичні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні та ін. Проблема оцінки становить інтерес у різних за своїм ладом мовах у межах певного засобу її вираження або в цілому, бо вона спирається на різні національні оцінні стереотипи.

Досі однозначно не розв’язане питання про місце оцінного компонента в семантичній структурі слова та про його зв’язок з експресивністю і конотативністю.

У сучасному мовознавстві досить суперечливо витлумачено співвідношення понять “оцінний”, “емоційний” та “експресивний” [1]. Здебільшого вказують на зв’язок цих понять, але не ототожнюють їх. Емоційне в мові завжди є експресивним, тобто служить для увиразнення, підсилення, але не кожне експресивне явище належить до емоційних. В емоційному завжди наявний компонент оцінки, воно виражає почуття, позитивне чи негативне сприйняття кого- чи чого- небудь Тому поняття “емоційний” і “оцінний” нерідко вживають як взаємозамінні.

Деякі українські дослідники поняття “емоційний”, а відтак – і “оцінний” ототожнюють із “експресивний” [2, с.92-97]. Щоправда, вони на це прямо не вказують. Зробити таке узагальнення можна на основі виділених функціонально-семантичних полів зменшеності-експресивності та збільшеності-експресивності, що об’єднують словотворчі суфікси із значенням суб’єктивної (позитивної та негативної) оцінки. Мають рацію ті, хто кваліфікує їх як поняття, по-різному пов’язані між собою. У тіснішому зв’язку з “експресивним” перебуває “емоційний”, тому що емоційні одиниці мови є водночас і експресивними, бо вони підсилюють, увиразнюють думку. Проте експресивне не завжди є емоційним, а отже, й оцінним [3, с.156].

Традиційно лінгвостилістичний термін “експресивний” витлумачувався як “виразний”. Але якщо мовна експресія – це інтенсифікація (збільшення, підсилення) виразності повідомлюваного, то експресивність – уже сама “інтенсифікована (збільшена, підсилена) виразність, така психологічно й соціально мотивована властивість мовного знака, яка деавтоматизує його сприйняття, підтримує

загострену увагу, активізує мислення людини, викликає напруження почуттів у слухача або читача» [4, с.146]. Отже, “експресивний” щодо мовного знака – це “інтенсифіковано (збільшено, підсилено) виразний”.

Поліфункціональний характер української мови виявляється в нерозривному зв'язку комунікативного, емотивного, волюнтативного, естетичного й інтенсифіковано виразного.

Експресивність невіддільна від мовотворчості, від активної роботи людського розуму, образного й асоціативного мислення, емоційного стану індивіда. Тому вона найчастіше спостерігається в усному побутовому літературному й розмовно-просторічному мовленні, мові художньої літератури.

У мовній тканині повісті І. Франка „Захар Беркут” засобами вираження реченнєвих структур з емоційно-оцінним значенням є емоційні дескриптори. Це слова, сполучення слів або речення, семантика й структура яких сприяє встановленню загальної емоційності, а також емоцій. Зокрема, вигуки, входячи до структури речення, ускладнюють його зміст, різні емоції, почуття, волевиявлення, тобто різновиди суб'єктивно-модальних значень.

Емоційні вигуки *ой, о, гей, ох, ех* та ін. передають різноманітні почуття й емоції мовця. Напр.: - **Ох** таточку, - *хлипала вона, - як ти рвеш моє серце*”; **Ех**, *все у вас ваше, все у вас святе, все у вас тухольське, - аж слухати обридло!* – скрикнув *Тугар Вовк*.

Для висловлення переживання, тобто у звуковій словесній формі передати емоційні й спонукально-вольові реакції на довкілля, у реченні І. Франко вживає вигуки **е, ей, ем**, які виражають почуття автора чи оповідача в конкретній ситуації, передусім сумнів, іронію, докір тощо, напр.: – **Е**, – *сказав лікар, - се для того не вдається, що ти самовільно завдав собі рану*.

У мові повісті вигуки мають яскраво виражені значення, виражають почуття автора чи оповідача в конкретній ситуації (незадоволення, співчуття, докір тощо).

Вигуки виступають у структурі речення здебільшого як синтаксично незалежні компоненти (вигуківі слова-речення), подібно до незалежного їх вживання в тексті (поза реченням). Як бачимо з наведених прикладів, вигуки вживаються здебільшого на початку речення і стосуються його в цілому.

Емоційними дескрипторами є й емоційно-підсилювальні частки, які використовуються для підсилення емоційного впливу на адресата: *бурунда побачивши ворогів і таке їх воювання, аж зубами заскреготів і за зброю вхопився, але його гнів був даремний; навіть закроєні стріли його туркоманів не могли досягнути сміливих тухольців*.

Частка **уже (вже), невже** вживається для підсилення динамізму розповіді, створення розмовного колориту та стилістичного багатства мови. Вона є також засобом підсилення, особливого вияву ознаки, напр.: *Ще сонечко не зараз мало сходити, а вже ловецьке товариство вирушало з табору; Невже ж се може бути? - блиснуло в його голові, і знов потемніло, і щось защеміло в його серці*.

Таку функцію підсилення, наприклад, виконують синонімічні частки **усе (все)**, складена частка **і все, усе-таки**. Стосунок до підмета частка **усе (все)** виявляє за необхідності його логічного виділення. Напр.: *Стогнання ранених, зойки конаючих, скажені крики убійців - усе те змішалося в якусь пекельну гармонію, що різала вухо і серце, лунаючи під отим усміхнутим ясним сонцем,...; Хоч вихований при княжім дворі і зіпсований гниллю та підлотою, він усе-таки був рицар, вояк, чоловік і мусив відчувати серцем хоч крихту того чуття яке так сильно порушувало серце Захара Беркута*.

Для підсилення значення приєднання вживаються частки **ще, іще**, складені частки **ще і, і ще, ще й, іще й**, напр.: *Сонце сміялося і своїм божеським, безучасним усміхом **ще** дужче ранило роздарту Максимову душу; Дивна дівчина! – думалось йому раз по разу, - такої я **ще й** не видав ніколи! А Максим довго **ще** стояв на місці, очарований, щасливий.*

Емоційно-оцінні значення, що виражаються вставними словами, словосполученнями та реченнями, широкі й різноманітні.

Вставні засоби для висловлення власного погляду мовця, ставлення до сказаного та оцінки передаються словами та словосполученнями, що характеризують зміст речення в світлі емоційного відношення адресанта до того, про що повідомляється, напр.: ***Правда**, тухольська дорога була не перша така нитка;... то наша Русь, **певно**, не була б упала, під стрілами та топорами монголів, але була б остоялася проти них, як глибоко вкорінений дуб-велетень остояється проти осінньої бурі!*

Вставлена частина не піддається класифікації за змістом: тут є і підкреслення якоїсь деталі, й уточнення за бажанням, і побіжні зауваження, певні додаткові відтінки зображення, і широкі доповнення пояснювального характеру, і роздуми та різні спогади, гострі емоційні й експресивні вислови тощо.

Сполучники **а, що**, втрачаючи сполучникове значення, вживаються як підсилювально-обмежувальні частки, надають реченню більшої експресивності, напр.: - ***Що** робиш, боярине? За **що** спираєш дорогу? – За **що**, боярине, кривдиш громаду? – Нема за **що** дякувати, боярине!*

Частка вигуків походження **ну** – це типова риса розмовного мовлення, яка в індивідуальному мовленні може розглядатися як об'єктивно паразитарна за умови її частоті, стилістично невиправданої появи. Це є одним із виявів надлишковості в мовленні, отже, неекономним явищем. За допомогою частки **ну** можна досягти підсилення значення згоди у реченні, пор.: ***Ну**, то видно, що кепська твоя примова, і мені її не потрібно; **Ну**, рад я пізнати його.*

Як підсилювально-обмежувальні частки вживаються сполучники **а, та**, надаючи реченню більшої експресивності, напр.: - ***А** відки ти се знаєш, старче? – запитав він; – А хто велів тобі йти сюди? А чого ж велів тобі твій пан йти в наше село?*

Нанизування часток служить для увиразнення семантичного і суб'єктивно-емоційного плану, пор.: - ***А що ж то** я гірша від отсих твоїх пасемців? – говорила вона, рум'яніючись, мов рожа, до Максима.*

Зовнішні прояви емоцій супроводжуються жестами, рухами, мімікою і позначають різні почуття та емоційні стани: **радість**, напр.: *Максим зірвався на рівні ноги і сплеснув у долоні, аж забряжчали його пута. Радість, радість!; збентеження, здивування*, напр.: *Боярин зиркнув і аж руками об поли вдарився; гнів, лют*, напр.: *Гнівом спалахнув гордий боярин, Тугар Вовк полум'ям спалахнув на таку мову, якої він ще не чув відроду.*

Символом внутрішнього стану людини у повісті „Захар Беркут” виступає душа (серце): *“горе наповнило гіркотою моє серце, гнівом налило мої думи”*. Для опису глибини психологічних станів, глибини переживань героїв І. Франко використовує вислів у глибині душі (серця), замінюючи компонент у глибині на прислівник *глибоко*: *у серці глибоко вкололо; Рука його мимоволі вхопила за меч, але в тій хвилі щось так глибоко, так важко заболіло в його серці, що рука ослабла, впала, мов глиняна...*

Наявні контаміновані одиниці відіграють роль особливо експресивного стилістичного засобу образності, напр.: *Мов мертвий, глядів Максим на пожежу:*

йому здавалось, що в його грудях щось обривається, щось палахкоче й ниє... .

Фразеологічні та порівняльні звороти посилюють, емоційно насичують реченнєву структуру, напр.: *Тугар Вовк відчуває настільки інтенсивне почуття, що гнів аж сліпить його: - Таточку, таточку! - говорила з слізьми Мирослава. - гнів проти тухольців засліпив тебе і пхає тебе до загибелі; Мов острі ножі, вразили серце Максима ті слова.*

Почуття Максима й Мирослави письменник передає через художні порівняння, образні вислови, які передають емоції, викликані появою коханої, оживляючи силу її любові, напр.: *Як радісно, як тепло зробилося в серці у Максима при її наближенні, за дотику її м'якої руки! Як гаряче забилося кров у його грудях! ; ... - Їй так бажалося стати під рукою того доброго і животворного царя велетнів до бою з силою Морани; кров живіше заграла в її молодім серці.*

Художній стиль Івана Франка виявляє багатство метафоричних образних висловів на позначення емоційно-психологічного стану, напр.: *Стукіт кінських копит розлягався все ближче і ближче, а неминуча небезпека разом обудила всіх із мертвоти!; Кубок огнистого вина одразу освіжив його, немов розбудив його живу силу до нового життя...*

Почуття зворушення, схвильованості, душевного піднесення передають фраземи, які злилися зі структурою речення: *Хоч вихований при княжім дворі і зіпсований гниллю та підлотою, він усе-таки був рицар, вояк, чоловік і мусив відчувати серцем хоч крихту того чуття яке так сильно порушувало серце Захара Беркута.*

Глибокий душевний біль, який приносять героєві ті чи інші обставини, передано дієслівним компонентом *ранити*: *Сонце сміялося і своїм божеським, безучасним усміхом ще дужче ранило роздерту Максимову душу.*

Емоційне переживання зображено через яскраві жести, рухи, вислови, які, взаємодоповнюючи один одного, створюють надзвичайно потужний художній ефект. Майстерність письменника виявляється в описах сильних емоцій з особливою силою: *їдовитий голос боярина стався при кінці якимсь м'яким, тремтячим, зворушуючим, так що Мирослава вибухнула голосним плачем і кинулася батькові на шию гірко ридаючи.*

Дієслова передають інтенсивність емоції її силу, тривалість. Так, наприклад, *блискотять сльози* позначає стан легкого збудження, зворушення, викликаний розмовою, розповіддю, напр.: *І коли часом стара бабуса, сидячи в запічку та прядучи грубу вовну, почне розповідати дрібним унукам про давню давнину, про напади монголів-песиголовців і про тухольського ватажка Беркута, - діти слухають тривожно, в їх сивих оченятах блискотять сльози.*

Негативні емоції змінюють зовнішність героя повісті: змінюється міміка обличчя, темп, гучність та інтонації мовлення, активізується або притуплюються жестикуляція і рухи тіла. Надзвичайно напружений емоційний стан героя відображається на його зовнішності, напр.: *В тій хвили ввійшов боярин, понурий і червоний. Хмара гніву і невдоволення висіла на його чолі.*

Емоційної наснаженості надає лексичне оточення і мета висловлювання. Наприклад, Захар Беркут звертається до сонця як до вищого язичеського божества, яке має силу звершити будь-що, покарати будь-кого, тому текст набуває грізної експресії: *- Сонце преясне! - сказав він. - Ти, благотворне, вольне світило, не слухай тих огидних слів, які осмілює сей чоловік сказати перед лицем твоїм!... І коли там, у тім Галичі, довкола князя наплодилось багато таких людей, то зітри їх із лиця землі, але за кару не почувти разом із ними всього нашого народу!*

У повісті змальовано протистояння добра і зла (тухольської громади і князівсько-боярської держави, тухольців і татар нової і старої віри, різних світоглядів) за допомогою контрастних характеристик, властивих народнопоетичним жанрам (легенді, казці, думі). Зло І. Франко подає у темних, зловіщих тонах, а добро - в ореолі святості, романтичної піднесеності, величі. Зокрема, засобом вираження жорстокості ворогів є синонімічні звороти, семантичним центром котрих є іменник *кров* і стрижневим словом, яке позначає дію – *убивати*, - *проливати*: - *Ні, ми не попустимо їм того!* - *крикнула разом однодушно громада.* - *Станемо в обороні своєї свободи, хоч би і прийшлося нам і останню краплю **крові пролити**;* - *Свою **кров проливати**, боярине, се ще не заслуга. І розбійник не раз проливає свою кров, а його за те вішають;* - *і тепер він не смів відмовитися від того поручення, хоч серце його рвалося і краялося на саму думку, що буде мусив стрітися з Мирославою, з її батьком як з ворогами, що буде, може, мусив боротися боярськими лучниками або і з самим боярином, проливати кров людську в очах тої, за котру він сам готов був свою **кров пролити**.*

Емоційно-оцінна мовна виразність має важливе значення для семантичної і стилістичної мобілізації всього словесного, звукового, граматичного комплексу фрази, для надання реченню більшої інформативності, комунікативної сили.

Інтенсифікація впливаючої сили мовного знака відбувається лише під час практичної реалізації комунікативно-інформативних можливостей мовної системи, тобто лише в мовленні (усному чи писемному). Невіддільність експресії та емоції від мовлення зумовлена тим, що тут мовна тканина оживає, динамічно розгортається, доповнюється семантичними відтінками, тут вона матеріалізується, набуває конкретного інтонаційно-емфатичного, фонічного, граматичного і стилістичного розвитку відповідно до певної життєвої ситуації, до потреб словесної творчості індивіда.

Отже, роль засобів вираження емоційно-оцінного значення у мовній тканині повісті І. Франка „Захар Беркут” не тільки в інформуванні, констатації, але й у тому, щоб емоційно переконати, завоювати співрозмовника на свій бік, досягти емоційного співпереживання щодо себе.

Список літератури

1. Вільчинська Г.П. Семантико-словотвірна характеристика оцінних назв осіб в українській мові : дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01/ Тернопільський держ. пед. ін.-т. – Тернопіль, 1996. - 177 с.
2. Безпояско О.К., Городенська К.Г. Морфеміка української мови / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська.– К. : Наук. думка, 1987.– 211 с.
3. Українська мова: Енциклопедія. – К. : Укр. енциклопедія ім.М.П.Бажана, 2000. – 752с.
4. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії / В. А. Чабаненко.– К. : Вища шк., 1984.– 168 с.
5. Шинкарук В.Д. Засоби вираження модусів із емоційно-оцінним значенням / В.Д. Шинкарук // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Слов'янська філологія.– Чернівці : Рута, 2001.– Вип.107.– С. 100-109.
6. Шинкарук В.Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення / В.Д. Шинкарук. Монографія. – Чернівці : Рута, 2002. – 272 с.
7. Шинкарук В.Д. Словотвірна категоризація суб'єктивної оцінки : монографія / В.Д. Шинкарук, Л.Б. Шутак. – Чернівці : “Рута”, 2002. – 126 с.

Джерело

Франко І. Я. Захар Беркут: Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII віці / Худ. І. Крислач.— Львів: Каменяр, 1986. — 127 с.

References

1. Vil'chins'ka G.P. Semantiko-slovotvirna kharakteristika otsinnikh nazv osib v ukraïns'kij movi: Dis. ...kand. filol. nauk: 10.02.01/ Ternopils'kij derzh. ped. in.-t. — Ternopil', 1996.- 177 s.
2. Bezpoyasko O.K., Gorodens'ka K.G. Morfemika ukraïns'koï movi / O.K. Bezpoyasko, K.G. Gorodens'ka.— K.: Nauk. dumka, 1987.— 211 s.
3. Ukraïns'ka mova: Entsiklopediya. — K.: Ukr. entsiklopediya im.M.P.Bazhana, 2000. — 752s.
4. Chabanenko V.A. Osnovi movnoï ekspresii / V.A. Chabanenko.— K.: Vishha shk., 1984.— 168 s.
5. Shinkaruk V.D. Zasobi virazhennya modulusiv iz emotsijno-otsinnim znachenniam / V.D. SHinkaruk // Naukovij visnik CHernivets'kogo universitetu: Zbirnik naukovikh prats'. Slov'yans'ka filologiya.— Chernivtsi: Ruta, 2001.— Vip.107.— S. 100-109.
6. Shinkaruk V.D. Kategorii modusu i diktumu u strukturi rechennya / V.D. Shinkaruk. Monografiya. — Chernivtsi: Ruta, 2002. — 272 s.
7. Shinkaruk V.D. Slovtvirna kategorizatsiya sub'ektivnoï otsinki. Monografiya / V.D. Shinkaruk, L.B. Shutak. — Chernivtsi: "Ruta", 2002. — 126 s.

Аннотация. В статье исследованы средства выражения эмоционально-оценочного значения предложений в языковой ткани повести И. Франко "Захар Беркут", осуществлено распределение предложений с эмоционально-оценочным значением на такие разновидности: 1) оценочного отношения с обобщающим значением одобрения/неодобрения; 2) эмоционального отношения (радость, сожаление, ненависть); 3) эмоционального состояния (надежда, счастье, тоска, грусть, скука); обоснована роль средств выражения в семантической структуре предложений с эмоционально-оценочным значением.

Ключевые слова: предложение, эмоционально-оценочное значение, средства выражения, понятия "оценочный", "эмоциональный", "экспрессивный"

Abstract. Expressive means of emotional and evaluative meaning of sentence structures in language material of I. Franko novella "Zakhar Berkut" has been researched in the article; classification of sentences of emotional and evaluative meaning has been done according to the following types: 1) of evaluative attitude with generalized meaning of approval/disapproval; 2) of emotional attitude (joy, regret, hate, etc.); 3) of emotional state (hope, happiness, grief, sadness, boredom, etc); the role of interjections, particles, parentheses, phraseological and comparative units in the semantic structure of sentences with emotional and evaluative meaning has been clarified.

Research of Ivan Franko's oeuvre and determination of its impact on the development of Ukrainian linguistics has repeatedly been the subject of scientists' study. There is only a few fundamental linguistic works in comparison with the works of literary character. Novella of Ivan Franko "Zakhar Berkut" is rich linguistic treasure, where linguistic units can acquire new features, undergo various changes. The sentence structures of emotional and evaluative meaning take the prominent place in language material of novella.

Lack of clear and comprehensive definition of emotions in linguistics complicates theoretical reasoning and creation of emotional and evaluation scale. Quantitative parameters of emotional and evaluative scale in Ukrainian linguistics have not been defined. Linguistic

solving of this problem depends on the degree of the emotion problem solving in psychology and physiology.

The correlation of notions "evaluated", "emotional" and "expressive" are interpreted rather controversially in modern linguistics. In most cases they indicate the relationship between these concepts, but do not identify them. Emotional in language is always expressive, that is for expressiveness, strengthening, but not every expressive phenomenon refers to the emotional. In the emotional there is always a component of evaluation, it expresses feelings, positive or negative perception of someone or something. Therefore, the concept of "emotional" and "evaluated" is often used as interchangeable.

In language material of I. Franko novella "Zakhar Berkut" expressive means of sentence structures with emotional and evaluative meaning is emotional descriptors. These are words, combination of words or sentences and their semantics and structure facilitates overall emotionalism and emotions as well. In particular, exclamations, presented in sentence structure, complicate its content, different emotions, feelings, expression, i.e. varieties of subjective and modal meanings.

Emotional exclamations oi, o, hei, oh, eh, and others convey various feelings and emotions of the speaker. To express emotions, i.e. to express emotional and motivational-volitional response to the surroundings, I. Franko uses exclamations e, hey, em in sentences, expressing the feelings of the author or narrator in particular situation, first of all doubt, irony, rebuke, etc.

Emotional descriptors are also emotional and amplifying particles that are used to enhance the emotional impact on the recipient. The particle **uzhe (vzhe)**, **nevzhe** is used to enhance the dynamism of the story, creating stylistic colloquial coloring and rich language. It is also a means of strengthening, special feature demonstration.

Emotional and evaluative meaning, expressed by parentheses, phrases and sentences are wide and various. Parenthetical means to express the speaker's point of view, the attitude to said and assessment are expressed by words and phrases that describe the content of the sentence due to emotional relation of addressee to reported.

The parenthetical part does not put into classification according to the content: there is some detail emphasizing, clarification on request, casual observation, some additional image shades, wide additives of explanatory nature, reflections and various memories, severe emotional and expressive utterances etc.

Emotional distress is shown through the vivid gestures, movements, expressions that are complementary to each other and create an extremely powerful artistic effect.

Negative emotions alter the character's appearance of the novella, facial expression, rate, loudness and intonation of speech is changed, gestures and body moves are either activated or becoming blunted.

The novella depicts the confrontation between good and evil (Tukholska community and princely boyar state, Tukholians and Tatars of new and old faith, different ideology) using contrasting characteristics typical for folk genres (legend, fairy tale, ballad). I. Franko presents evil in dark, sinister colors and good – in the aureole of holiness, romantic elevation and greatness.

Emotional and evaluative language expression is essential for semantic and stylistic mobilization of all verbal, sound, grammatical phrase complex to provide the sentence with more informative and communicative power.

Thus, the role of expressing emotional and evaluative meaning in language structure of novella by I. Franko "Zakhar Berkut" is not only to inform and state, but also to convince emotionally, to win the interlocutor, to achieve emotional empathy.

Keywords: sentence structure, emotional and evaluative meaning, means of expression, notions "evaluative", "emotional" and "expressive".